

Отримано: 01 грудня 2016 р.

Прорецензовано: 05 грудня 2016 р.

Прийнято до друку: 11 грудня 2016 р.

Конашук Н. Е. Використання «зелених» критеріїв при здійсненні публічних закупівель / Н. Е. Конашук // Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Економіка»: науковий журнал. – Острог: Вид-во НУ«ОА», грудень 2016. – № 3(31). – С. 133–136.

УДК 336.13

JEL-класифікація: H570

Конашук Надія Едуардівна,

аспірантка кафедри фінансів, ДВНЗ «Київський національний університет імені Вадима Гетьмана»

ВИКОРИСТАННЯ «ЗЕЛЕНИХ» КРИТЕРІЇВ ПІД ЧАС ЗДІЙСНЕННЯ ПУБЛІЧНИХ ЗАКУПІВЕЛЬ

Стаття присвячена питанню здійснення ефективних публічних закупівель. Висвітлено базові «зелені» критерії для закупівлі товарів, робіт та послуг. Визначено економічні, соціальні, екологічні, політичні переваги використання практики «зелених» закупівель. Розглянуто міжнародний досвід застосування такого виду закупівель із метою застосування в українській закупівельній політиці. Засереджено увагу на необхідності запровадження «зелених» закупівель в Україні як одного з інструментів для максимально ефективного використання бюджетних коштів.

Ключові слова: державне управління, публічні закупівлі, сталий розвиток, «зелені» закупівлі, державні кошти.

Конашук Надежда Эдуардовна,

аспірантка кафедри фінансов, ГВУЗ «Киевский национальный экономический университет имени В. Гетьмана»

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ «ЗЕЛЁНЫХ» КРИТЕРИЕВ В ПУБЛИЧНЫХ ЗАКУПКАХ

Статья посвящена вопросу осуществления эффективных публичных закупок. Освещены базовые «зеленые» критерии для закупки товаров, работ и услуг. Определены экономические, социальные, экологические, политические преимущества использования практики «зелёных» закупок. Рассмотрен международный опыт применения данного вида закупок с целью применения в украинской закупочной политике. Сосредоточено внимание на необходимости внедрения «зелёных» закупок в Украине как одного из инструментов для максимально эффективного использования бюджетных средств.

Ключевые слова: государственное управление, публичные закупки, устойчивое развитие, «зеленые» закупки, государственные средства.

Nadiia Konashchuk,

PhD student, chair in Finance, Kiev National Economic University named after Vadym Hetman

THE USAGE OF «GREEN» CRITERIA IN PUBLIC PROCUREMENT

The article studies the implementation of effective public procurement. The article deals with the basic «green» criteria for the procurement of goods, works and services. Focused on the economic, social, environmental, political advantages of the practice of «green» procurement. The work comprehensively explores international experience of this type of procurement with the purpose of use in Ukrainian purchasing politics. Also focusing on the need to introduce «green» procurement in Ukraine as a tool to maximize the use of public funds.

Key words: public administration, public procurements, sustainable development, green procurments, public funds.

Постановка проблеми. Однією з головних функцій держави є закупівля товарів робіт та послуг за рахунок бюджетних коштів для задоволення потреб держави та місцевих громад. Угодою про асоціацію між Україною та Європейським Союзом, що була підписана 27 червня 2014 року, визначено зобов'язання України щодо приведення системи публічних закупівель у відповідність із європейськими стандартами. Реформування сфери публічних закупівель сприятиме сталому соціально-економічному розвитку держави, конкурентоспроможності економіки та інтеграції України в міжнародні ринки. З огляду на це, на нашу думку, особливо актуальним постає питання визначення зелених закупівель як одного із напрямів реформування сфери публічних закупівель.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Публічні закупівлі виконують політичні завдання, стимулюють попит на новітні технології та можуть впливати через ринкові методи на кон'юнктуру ринку. Тому вдосконалення системи публічних закупівель знаходиться в центрі уваги багатьох вітчизняних та іноземних дослідників. Значний внесок зроблено А. Чернихівською [1], В. Потапенко [2] в розробку теоретико-методологічних основ здійснення «зелених» публічних закупівель. Іноземні дослідники активно вивчають питання розширення «зелених» критеріїв у закупівлях, зокрема слід зазначити роботи С. Браммера [3], А. Палмаджокі [4], О. Мічелсен [5]. Враховуючи соціально-економічну важливість зе-

лених закупівель, вивчення успішного досвіду європейських країн надасть можливість українській системі публічних закупівель стати ефективнішою та відповідати нормам Європейського Союзу.

Мета і завдання дослідження. Метою є дослідження світового досвіду використання зелених закупівель із метою його імплементації до української закупівельної практики.

Виклад основного матеріалу. Органи державної влади є великими споживачами в Європі та спрямовують на закупівлі близько 1,8 трлн євро на рік, що становить приблизно 14% від валового внутрішнього продукту ЄС [6]. Враховуючи значну купівельну спроможність цих країн, то під час обрання товарів і послуг із меншим впливом на навколишнє середовище, вони можуть зробити значний вплив на сталий розвиток держав.

«Зелені» публічні закупівлі або сталі закупівлі мають на меті закупівлю товарів, робіт та послуг зі зменшеним негативним впливом на навколишнє середовище протягом усього їх життєвого циклу порівняно із закупівлю аналогічних товарів, робіт чи послуг [7].

Починаючи з 2008 року, Комісією ЄС розроблено понад 20 критеріїв зелених закупівель (табл. 1), що постійно оновлюються. Такі критерії розроблено з метою сприяння та простоти визначення зелених вимог у тендерній документації замовниками. Вони обрані за такими факторами впливу: можливість поліпшення навколишнього середовища, державні витрати на закупівлю певних товарів, робіт чи послуг, політична чутливість, потенційний вплив на постачальників.

Таблиця 1

Базові «зелені» критерії в закупівлях

Найменування	Критерій
Дерево, вироби з деревини, паперова продукція	Забороняється продаж деревини на європейському ринку без документального підтвердження постачальником його легального походження (законної вирубки).
Транспортні засоби	У стандартах по викидам ЄС встановлено максимально допустимі обсяги викидів для нових транспортних засобів. Директиви також стосуються якості палива, мастильних матеріалів, шуму, що спричиняють транспортні засоби.
Побутова хімія	Від виробників вимагається надання користувачам повної інформації щодо екологічної безпеки, вмісту шкідливих речовин, що можуть потенційно зашкодити екології та здоров'ю людей.
Текстиль, уніформа	Директивою ЄС певних небезпечних речовин, барвників при виробництві текстильних виробів.
Продукти харчування	Вимога до якості упаковок товару, їх подальшої переробки. Також, у деяких країнах прийнято рішення щодо закупівлі еко – продуктів харчування для дитячих садків та шкіл.
ІТ-обладнання	Центральні органи державної влади дозволено закупівлі ІТ-обладнання, яке відповідає рівню міжнародного стандарту енергоефективності Energy Star.
Енергія	Використання електроенергії регулюється рядом директив ЄС, вимогою яких є походження електрики від поновлюваних джерел енергії. Державним органам рекомендовано закупати лише енергоефективні товари.

Джерело: складено автором на основі [8; 9; 10].

Попри те, що втілення ідеї зелених закупівель є добровільним інструментом для використання в державній політиці і державні органи мають право обирати якою мірою їх реалізовувати, вони мають значні економічні, екологічні, соціальні переваги.

Економічні:

– економії коштів протягом усього життєвого циклу закупівлі (наприклад, купуючи більше енергоефективне обладнання, відбувається економія коштів за рахунок зменшення споживання електроенергії);

– використання зелених закупівель державою створює попит на певні категорії товарів, а як результат – стимул для підприємств створювати інноваційні технології та продукти.

Екологічні переваги та вирішення таких проблеми:

– зменшення вирубування лісів;

– енергоефективність та раціональне використання наявних ресурсів;

– зменшення рівня забруднення повітря, води, ґрунту;

– регулювання викидів парникових газів;

– сталий розвиток сільського господарства.

Соціальні переваги:

– запровадження високих екологічних стандартів для продуктів, робіт та послуг;

– покращення якості життя (наприклад покращення транспортної інфраструктури за рахунок зменшення викидів CO₂, споживання екологічних продуктів харчування тощо).

Політичні переваги:

– охорона навколишнього середовища є одним із пріоритетів ЄС, тому використання зелених закупівель представляє державну екологічну політику та покращує її імідж у світі.

Попри те, що існують значні переваги запровадження зелених критеріїв у публічних закупівлях існує і ряд бар'єрів:

- вартість «зелених», товарів, робіт та послуг є зазвичай вищою за аналогічні товари;
- низький рівень обізнаності замовників (наприклад, не всі знають про екологічні наслідки від придбання певних товарів або послуг);
- важкість точної оцінки товару або послуги на етапі посткваліфікації за екологічними критеріями;
- низький рівень інформативності (25% респондентів опитування вказали на брак практичних інструментів та інформації) [11].

Як зазначалось, політика сталих, «зелених» закупівель не є новою практикою і більшість країн уже її ефективно використовують. Цікавим є досвід Швеції, починаючи з 1990-х років Міською радою Стокгольму визначено екологічну політику, яка сфокусована на зміні клімату, скороченні та усуненні шкідливих речовин під час закупівлі товарів. Рада Стокгольму використовує 40 тис. комп'ютерів, що становить 25% від усіх комп'ютерів у країні [12].

Тому у 2010 році введено екологічні вимоги до закупівлі комп'ютерів. Основними критеріями закупівлі було те, що вся техніка повинна відповідати стандартам енергоефективності Energy Star, у складі не повинно міститись свинцю, ртуті та не менше 10% повинен складати перероблений пластик. Як результат Стокгольмська Рада в довгостроковій перспективі заощадила значні кошти через підвищення енергетичної ефективності і зниження витрат на обладнання.

Іспанія долучилася до практики сталих закупівель починаючи з 2001 року. Пріоритетними напрямками «зелених» закупівель для міста Барселона визначено транспорту галузь та забезпечення чистоти на вулицях, що є особливо актуальним для мегаполісу. Переможець тендеру відповідно до договору забезпечує частіший збір сміття транспортом із низьким рівнем викидів, сортування на органічне сміття, використання контейнерів, що підлягають переробці. У системі прибирання міста використовується вода, що пройшла повторну систему очищення. Попри те, що контракт коштував Барселонській міській раді 250 млн євро на рік [13] закупівля такої послуги дозволила досягти таких позитивних змін як зменшення викидів від транспортних засобів, адже 35% транспортних засобів становили електричні або гібридні, підвищення якості послуг із прибирання вулиць міста.

Чинне законодавство України охоплює такий важливий аспект як охорона навколишнього середовища в розрізі від поновлюваних і альтернативних джерел енергії до раціонального використання природних ресурсів, що регулюється Земельним кодексом України, Законом України Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2020 року, а також законодавства в галузі транспорту, будівництва, побутової хімії. Наприклад, українська схема екомаркування на основі ISO 14027.

У статті 22 Закону України «Про публічні закупівлі» зазначено, що тендерна документація, яка містить у собі технічні, якісні характеристики предмета закупівлі, повинна передбачати необхідність застосування заходів із захисту довкілля [14]. Така норма може застосовуватись до проектування нових споруд та будівництва, щоб звести до мінімуму негативний вплив на навколишнє середовище: забруднення повітря і води, ерозія ґрунту, дефоліації.

Слід зазначити, що Кабінетом Міністрів України затверджена Стратегія реформування системи державних закупівель (Дорожня карта) до 2022 року [15], яка має на меті розробку ефективної системи публічних закупівель шляхом створення конкурентного середовища та забезпечення добросовісної конкуренції, що має забезпечити виконання міжнародних зобов'язань України у сфері публічних закупівель до стандартів Європейського Союзу.

Одним із принципів публічних закупівель в Україні є максимальна економія та ефективність закупівель товарів, робіт і послуг. Тому під час оцінки пропозиції переможця торгів обирають за критерієм зіставлення ціни та якості, зокрема, за такими критеріями як енергоефективність, інноваційність. Використання «зелених» критеріїв в українській закупівельній практиці дозволить проведення ефективних товарів, робіт та послуг із максимальною економією коштів та дотримання міжнародних зобов'язань у сфері торгівлі.

Висновки. «Зелені» закупівлі є процесом закупівлі товарів, робіт та послуг, завдяки якому держава прагне створити рівновагу між трьома показниками сталого розвитку: економіка, навколишнє середовище, соціальна сфера. Такий вид закупівель дозволяє запровадити більш високі стандарти якості на товари, при цьому зменшуючи негативний вплив на навколишнє середовище. «Зелені» критерії в публічних закупівлях позитивно впливають на ринок, стимулюючи появу нових виробників у екологічних технологіях та продуктах, при цьому створюючи конкуренцію між ними, не зашкоджують навколишньому середовищу та сприяють ефективному використанню бюджетних коштів.

Література:

1. Чернихівська А. В. «Зелені» державні закупівлі як стратегічний інструмент соціально-економічного розвитку / А. В. Чернихівська // Науковий вісник Херсонського державного університету. – 2014. – Випуск 8 (Частина 2). – С. 161–164.
2. Потапенко В. Г. Стратегічні пріоритети безпечного розвитку України на засадах «зеленої економіки»: монографія / В. Г. Потапенко. – К.: НІСД, 2012. – 360 с.
3. Brammer S. and Walker H. (2010) Sustainable procurement in the public sector: an international comparative study. *International Journal of Operations & Production Management* Vol. 31 No. 4, 2011. – P. 452–476.
4. Palmujoki A., Parikka-Alhola K. and Ekroos A. (2010), Green Public Procurement: Analysis on the Use of Environmental Criteria in Contracts. *Review of European Community & International Environmental Law*, 19: 250–262.
5. Michelsen O. de Boer L. (2009) Green procurement in Norway; a survey of practices at the municipal and county level. *Journal of Environmental Management* 91, 160-167.
6. European Commission (2016), *Buying Green! A handbook on green public procurement*, third edition
7. *Green Procurement Guidance for the public sector* (2014), Environmental protection agency.
8. Regulation (EU) No 995/2010 [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52016SC0033>.
9. Directive 2009/28/EC as implemented by S.I. 147 of 2011 and S.I. 158 of 2012.
10. Directive 2012/19/EU on waste electrical and electronic equipment (WEEE Directive).
11. *Green Public Procurement in Europe 2006 Conclusions and recommendations* (2006), Take 5 Consortium.
12. *Green public procurement A collection of good practices* (2012), European Commission.
13. Eider Alexandre, Andrea Traspaderne, Alberto Ortiz de Elgea (2010), Best practice on green or sustainable public procurement and new guidelines.
14. Закон України про публічні закупівлі [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/922-19>.
15. Розпорядження КМУ від 24.02.2016 № 175-р Про Стратегію реформування системи публічних закупівель (дорожню карту) [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/175-2016-%D1%80>.